

Upravno sodišče v Celju

METKA BUKOŠEK

Razvoj upravnega sodstva v Franciji

Zamisel upravnega sodstva je zrasla na francoskih tleh. Od tod so se razširile temeljne ideje delovanja tega organa skoraj po vsej Evropi. Prodrle so tudi v Nemčijo, odtod pa v Avstrijo - ta je izdelala model, ki so ga uporabili tudi v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev in se v temeljih ni spremenil do njenega razpada. Zato naj nekaj kratkih misli posvetim razvoju upravnega sodstva v Franciji približno do prve svetovne vojne.¹

Kot temeljno vodilo, ki ga je v Franciji uporabljajo še danes, je bilo načelo, da upravno sodstvo v organizaciji državnih oblasti ni imelo mesta v sodni, temveč upravni oblasti. Seveda je to zato upravna funkcija posebne vrste. Zgodovina te ustanove je tako v tesni povezavi z razvojem upravne oblasti v Franciji. Zаметki segajo še globoko v srednji vek, približno v 13. stoletje, ko je bil po osamosvojitvi sodišč ustanovljen državni svet. Njegovo delovno področje je zajemalo vse državne funkcije, ki so ostale po izločitvi sodstva in računsko-finančnih poslov, se pravi vsa preostala administracija in vlada. Njegove pristojnosti so se postopno širile. V 15. stoletju so zaradi odpora sodišč, da registrirajo konkordat, prenesli reševanje vseh sporov, povezanih s cerkvenimi in samostanskimi premoženji, in na splošno verskih sporov na državni svet. Uredba z dne 31. maja 1582 našteva pristojnosti državnega sveta: vse pritožbe proti aktom administracije, še posebno če gre za preiskavo proti javni blagajni, kot je odškodnina za razpuščeno službo, likvidacija komisijских stroškov, spori iz zakupnih domen in davkov, ugovori o nabavah, posebno pa še vse pritožbe v zvezi z državno policijo. Razširitev pristojnosti državnega sveta je motila sodišča, zato so bila z njim pogosto sprta. Dekret Ludvika XV. z dne 8. julija 1661 je končal spore. Podprl je državni svet in ta je obdržal pravice jurisdikcije vse do revolucije leta 1789.

V tem času državni svet ni bil pristojen samo za jurisdikcijo v sporih, ki so bili izvzeti iz pristojnosti sodišča, temveč je opravljal hkrati tudi funkcijo kasacijskega sodišča in vlade. Njegova pristojnost pravno ni bila omejena. Iz kraljevih odredb je videti težnjo, da se iz rednih sodišč prevzame čimveč primerov, za katere je veljal poseben državni interes. Začetek je razviden že iz izvzetka finančnih primerov (prek Ra-

čunske komore so prešli vsi spori na državni svet), sporov med državo in zakupniki državnega imetja, se pravi sporov med zakupniki ter njihovimi številnimi nameščenci v zvezi s plačami, napredovanjem, odpustom in pokojninami. Ravno tako je bil pristojen za spore med državo in njenimi neposrednimi nameščenci. Sledili so spori, ki so izhajali iz uprave državnih posestev, še posebej gozdov. Postopno so se njegove pristojnosti širile na urejanje sporov v zvezi z vodnopравnimi zadevami (spori v zvezi z rečno plovbo, mostnina, brodarina), se pravi v tistih zadevah, ki so prinašale državi velik del prihodkov. Leta 1739 je bilo podobno urejeno tudi vprašanje morske obale, njene uporabe in lastništva. Nadaljevalo se je z urejanjem rudarstva - tam so bili novi zakupni in eksploatorski odnosi podvrženi urejanju in novemu normiranju, spori pa so bili preneseni na državni svet. Pozneje so prevzeli spore v zvezi z graditvijo in vzdrževanjem cest in mostov. Želja po popolnitvi državne blagajne je privedla tudi do odprave različnih privilegijev, pooblastil, dolgoročnih dogovorov, s katerimi so bili dani na razpolago razni objekti, ter tistih pravic, ki so bile z vidika države razložene kot državna lastnina in so predstavljale državni monopol. Likvidacija teh pravic je bila zaupana državnemu svetu (razvoj javnopravne odškodnine).

Spremenbe organizacije državnega sveta pred revolucijo so potekale še naprej. V tem obdobju je pod njegovo jurisdikcijo sodilo reševanje pritožb, ki so jih vložile stranke proti aktom kraljeve oblasti, pa tudi o prošnjah za obvezno tolmačenje teh aktov. Prav tako je državni svet reševal spore, ki so bili izvzeti iz pristojnosti rednih sodišč. Nekatere spore je reševalo na prvi in poslednji stopnji, nekatere pa kot apelacijsko sodišče na drugi stopnji proti rešitvam administrativne oblasti. Nazadnje je reševal tudi spore v zvezi s pristojnostjo med sodišči in upravno oblastjo, ki se je oblikovala po eni strani z razveljavitvijo sodnih odločitev, ki bi posegale na področje administracije, z druge strani pa z razveljavitvijo aktov uslužbencev administracije, ki bi prekoračili dana pooblastila.

Postopki državnega sveta so bili v tem času veliko bolj preprosti, hitrejši in manj formalni, kot pri sodiščih, to pa je bil eden izmed poglavitnih vzrokov, da se je vedno več zadev, tudi čisto privatnopravnih, izvzemalo iz pristojnosti sodišč. Prvi zapisi postopkov izvirajo iz leta 1597. Vsebujejo le 19 členov. Obširnejši predpisi so bili izdani v letu 1660 in 1687. Leta 1738 je

¹ Dr. Stevan Sagadin, Upravno sudstvo, Beograd 1939.

bila sprejeta uredba o postopku (ki je veljala še v 20. stoletju), s katero je bil urejen postopek pred državnim svetom; ta je služil kot podlaga za dekret z dne 22. julija 1806, s katerim je bil odrejen postopek pred državnim svetom. Iz državnega sveta tega časa je izvirala tudi institucija kraljevih intendantov, ki so se razširili po vseh provincah in so kljub nenapisanim pristojnostim imeli pomembno vlogo pri reševanju administrativnih sporov v mestih, vaseh ter javnih ustanovah. Te intendature so z državnim svetom in do neke mere tudi Računsko komoro sestavljale zgradbo upravnega sodstva francoske predrevolucionarne dobe.

V revolucionarnem obdobju so ob rušenju starega sistema nastale tri možnosti: da se vrnejo vsi administrativni spori pod pristojnost rednih sodišč (kot v Angliji), da se vzpostavijo administrativna sodišča, kot so bila doslej, ali pa tretja možnost, da o administrativnih sporih razsoja administracija sama. Ker je bila sodna oblast v tem obdobju nepriljubljena, se je Skupščina trudila, da bi njihovo vlogo še zmanjšala, zato je bila prva možnost zavrnjena. Kot drugo rešitev je skupščinski odbor predlagal ustanovitev petčlanskega upravnega sodišča v vsakem departmaju. Ker se je bilo bati, da bodo ljudem povečali stroške, začeli nove spore o pristojnosti, so zavrnili tudi to možnost. Tako jim je preostala le tretja možnost. 11. septembra 1790 je bil sprejet zakon, ki je razmejeval pristojnosti med rednimi sodišči in administrativno oblastjo. Kljub temu, da so mu sledili še drugi zakoni, so bili vsi manj pomembni. V zakon niso vnesli načela, da vsi akti, v katerih upravna oblast v mejah svoje pristojnosti zapoveduje ter prepoveduje, ne morejo biti predmet spora pred rednimi sodišči, temveč le pred administrativnimi - ker se je zdelo to načelo samoumevno. Drugo načelo, ki ni bilo vključeno v ta zakon, je bilo, da država ne more biti tožena od svojega državljana in obsojena na plačilo. Vsi spori, ki so vsebovali odškodninske zahtevke privatnih oseb, so se tako končali pred upravnimi oblastmi. Postopno so administrativne oblasti povečevale svoje pristojnosti in jih prav kmalu celo presegle. Volitve v municipije, departmaje, sodišča, organizacija vojske, konfiskacija cerkvenega in drugih premoženj, koncesije javnih del, likvidacija državnih dolgov, odtujevanja državnih dobrin ter mnogo drugih razlogov je dalo povode za spore, ki so povečali pristojnosti administrativne oblasti.

Z vzpostavitvijo monarhije leta 1799 je oživilo mnogo ustanov starega režima, med njimi tudi državni svet, ki pa ni bil popolnoma samostojna in neodvisna ustanova. Dajal je le mnenja, ki so šele s potrditvijo dobila moč kot odločitve. Njegove člane je imenoval Napoleon iz vrst uglednih osebnosti ter s tem dal državnemu svetu ugled in družbeni sijaj.

Poleg centralne uprave je bilo treba najti re-

šitev tudi za lokalno administracijo. Zato je bil ob prefektu postavljen poseben konzilij, sestavljen iz treh do petih članov, ki jih je imenoval prvi konzul. Njihove pristojnosti je podrobno našteval zakon in jih s tem tudi omejeval. Zaradi odvisnosti od prefekta, ki je tem svetom načeloval, ter zaradi manjšega ugleda (za njihove člane se ni predvidevala nobena posebna šolska izobrazba) ter slabega nagrajevanja njihovega dela (njihova plača je dosegala le desetino prefektove plače), ta ustanova ni dobila toliko ugleda kot organ centralne uprave - državni svet.

Z dekretom z dne 11. junija 1806 so v državnem svetu postavili posebno skupino, sestavljeno iz šestih referentov in šestih auditorjev, ki so morali pripraviti rešitve administrativnih sporov, pri pritožbah državljanov pa je bilo uvedeno obvezno zastopanje po advokatu. Z dekretom z dne 22. julija 1806 je bil uveden postopek za administrativne spore pred državnim svetom. Ker je ta organ postal orodje vlade, je izzval splošno nezadovoljstvo in kritike. Nastale so zahteve o njegovem razpustu in izročitvi pristojnosti rednim sodiščem. Zato je moral režim po julijski revoluciji pohiteti z reformami ter tako z nekaterimi uredbami skušal rešiti ustanovo. Te reforme niso zadostovale, zato je bilo v letih od 1833 do 1845 predloženih veliko zakonskih osnutkov. Sprejet je bil le zakon z datumom 19. julij 1845, s katerim je bila opravljena le kodifikacija dotedanjih predpisov, preostala vprašanja pa so ostala nerešena. Leta 1848 je bila dosežena reorganizacija državnega sveta. V vrhovni administraciji še vedno ostaja svetovalno telo, ustanovi pa se posebna sekcija, ki opravlja samostojno administrativno-sodno funkcijo. Člane je izbirala Narodna skupščina in ne več kralj. S tem je postal državni svet pravo upravno sodišče. Vendar te reforme niso dolgo trajale, saj so se že januarja 1852 vrnili z nekaj manjšimi spremembami na stanje iz leta 1845. Iz te dobe naj omenim še dekret, ki je bil izdan 30. decembra 1862 leta in je reformiral prefekturne svete. S to reformo sta bili uvedeni javna in ustna razprava, hkrati pa so bili postavljeni zastopniki javnega interesa. Dopusčeno je bilo, da sodelujejo pri razpravah stranke osebno ali po svojih zastopnikih, in nazadnje, da morajo biti rešitve obrazložene. Kljub nekaterim zapletom je tako stanje obstalo vse do leta 1889, ko je bil z zakonom predpisan postopek za prefekture in je ta ostal v veljavi do leta 1926. Državni svet je dobil samostojnost reševanja z zakonom iz leta 1872.

Razvoj upravne oblasti in vse večja zapletenost le-te sta imela za posledico vse večji porast upravnih sporov. Zato so v naslednjih letih nastali razni predlogi vlade in parlamenta, kako čim bolj razbremeniti državni svet ter tako doseči večjo učinkovitost. Tudi reforme leta 1910 niso zadostovale, saj je število administrativnih spo-

rov še vedno naraščalo, na njihove rešitve pa je bilo treba čakati več let. Reforma prefekturnih svetov je bila opravljena z dekretom z dne 6. septembra 1926. Postavljeno je bilo 22 departmajskih svetov. Vsak je imel štiri člane (eden je opravljal dolžnost vladnega komisarja), vodil pa jih je predsednik. S temi reformami se je njihova organizacija približala upravnim sodiščem drugod po Evropi, razlika pa je bila samo v pogledu pristojnosti - ta je drugod odrejena po načelu dekoncentracije, pri francoskih pa po načelu enumeracije (naštevjanja).

Upravno sodišče v Avstriji

Kot je bilo omenjeno že v prejšnjem poglavju, so bili temelji razvoja upravnega sodišča dani v Franciji. Ta je bila zgled za mnogo evropskih držav. Ustavila bi se še pri Avstriji, v okviru katere smo bili Slovenci vse do konca prve svetovne vojne in je vplivala na razvoj upravnega sodstva v Kraljevini Jugoslaviji.

Teoretično podlago za utemeljitev upravnega sodstva v Avstriji je dal Lemayer v Apologetičnih študijah o upravnem sodstvu. Izhodišče njegovih tez je, da so se same odredbe ustave o svobodi državljanov pokazale kot nezadostne, da je svoboda in sreča državljanov mnogo bolj kot od ustavnih odredb odvisna od državne upravne dejavnosti, da se vrednost ustave meri po kakovosti uprave in njenih institucij ter njenih postopkih. Opozarjal je na problem posameznika ter njegove pravne sfere proti skupnosti, ki se znotraj javne uprave opredeli le na način, da se ideja pravne države najbolj uveljavi, javna uprava pa pri tem ni motena pri reševanju svojih nalog. Zavrača stališče, da sta javno in privatno pravo identična pojava, tako da vsi spori o subjektivnem pravu zapadejo pod redna sodišča. Opozarja, da v odnosu med posameznikom in državno oblastjo ne more biti govora o subjektivnem pravu posameznika, zato je tudi ne more priti do pravičnega sodenja in državne oblasti zaradi žalitve takih subjektivnih javnih prav s strani upravnih oblasti.

Nasprotno. Prizadeva si zavarovati pravni položaj posameznika, še posebej v javni upravi. Tu je treba izhajati iz priznanja njegovega subjektivnega javnega prava, se pravi od razčlenitve odnosa posameznika proti državni skupnosti v posamezne pravne odnose. Preučiti je potrebno tudi upravičenosti zahtevka po državno organizirani pravni zaščiti proti namerni ali nenamerni žalitvi s strani posameznih upravnih oblasti in organov. Torej namen pravilno organiziranega upravnega sodstva ne more biti zaščita objektivnega izvajanja javne uprave (kar so želeli doseči v Prusiji in drugih nemških deželah), ampak zaščita posameznika in njegove individualne pravne sfere, zaščita njegovega subjektivnega javnega prava pred škodovanjem in upravne ob-

lasti pri izvajanju njihovih upravnopravnih nalog. Takšno zaščito pa lahko dajo le posebni organi, organizirani zunaj okvira upravne oblasti. Organizirani morajo biti kot redna sodišča. Zahteva se posebna usposobljenost o posebnostih javnopravnih odnosov, ki je pri rednih sodiščih ne moremo niti pričakovati niti zahtevati.²

Avstrijski ustavni zakon o sodni oblasti (z dne 21. december 1867)³ je v svojem 15. členu določil, da bi se posameznik, ki z odločitvijo upravne oblasti, sprejete v privatnopravnem sporu, ne bi bil zadovoljen, imel pravico obrniti na redno sodišče. Če bi se ob tem čutil prizadetega zaradi odločitve ali ukaza upravne oblasti, bi lahko svoje zahteve izvedel pred upravnim sodiščem v ustnem postopku proti zastopniku upravne oblasti.

Ustavna odredba iz leta 1867 je bila utemeljena z zakonom o upravnem sodišču z dne 22. 10. 1875.⁴ Z njim je bil izpolnjen temeljni državni zakon iz leta 1867 o temeljnih pravicah in svobodah državljanov. V njem so izražene vse ideje, ki jih je zagovarjal Lemayer. Ustanovili so samo eno upravno sodišče, ki je imelo sedež na Dunaju. Leta 1925 so izvedli reformo postopka pri upravnih oblasteh. Zakon, ki je nastal na tleh nekdanje Jugoslavije v letu 1929, je bil samo recepcija avstrijskega upravnega postopka.

Upravno sodišče je bilo organizirano tako, da je razsojalo v senatih in plenarnem zboru. Senate so sestavljali štirje člani in predsednik. Za davčne in pristojbinske zadeve so bili predvideni stalni senati. Predsednika in člane je imenoval cesar. Postavljen je bil tudi pogoj glede strokovne izobrazbenosti zaposlenih. Za vsaj polovico članov je bila predvidena kvalifikacija za sodniško službo. Predsednika in namestnika je postavljala cesar, polovico od dvanajstih članov je predlagal spodnji, drugo polovico pa zgornji dom. Podrobnejša ureditev tega sodišča je bila predpisana z Ukazom vseh ministrstev o poslovnem redu upravnega sodnega dvora, ki je izšel leta 1876.⁵

Upravno sodišče je razsojalo v primerih, kadar so kakemu posamezniku pravice kratila upravna oblastva. To so bili lahko organi državne uprave, dežele, okraj ali občine. Stranka, ki ni bila zadovoljna z odločbo upravne oblasti, je lahko sprožila vnovično obravnavo zadeve pred tem sodiščem, seveda le tedaj, če je bila izčrpana redna upravna instančna pot. Pritožba na to sodišče ni imela odločne moči. Upravno sodišče pa ni bilo pristojno za zadeve, ki so se urejale po sodni poti, ki so sodile pod vrhovno sodišče,

² Dr. Stevo Sagadin, Upravno sudstvo, Beograd 1939.

³ Prav tam.

⁴ Postava o ustanovitvi upravnega sodnega dvora, RGB, 1875, XVIII/36.

⁵ Ukaz vseh ministrstev o poslovnem redu upravnega sodnega dvora, RGB, 1876, XXIX/95.

zadeve skupnih avstro-ogrskih ali samo ogrskih oblasti (na Ogrskem je lahko v nekaterih primerih upravno sodišče spremenilo upravno odločbo) in ni imelo pravice presoјati o veljavnosti zakonov in naredb.⁶

Ob pritožbi je upravno sodišče praviloma presojalo sklep upravnega oblastva. To se je odločalo na zadnji stopnji, razen če je opazilo pomanjkljivost v formalnem upravnem postopku. Če je ugotovilo, da je pritožba upravičena, je naredbo upravnega oblastva preklicalo in preklic utemeljilo. Uporabljati se je torej moralo kasetorično načelo: moglo je samo potrditi ali razveljaviti upravno odločbo (zaradi nezakonitosti ali zaradi nepravilnosti postopka). To upravno oblastvo je moralo o zadevi ukrepati skladno s pravnim mnenjem upravnega sodišča. Razprave pred upravnim sodiščem so bile praviloma javne in ustne, zoper njegov sklep ni bila več mogoča pritožba, niti vrnitev v prejšnje stanje.⁷

Razvoj upravnega sodstva v Kraljevini Jugoslaviji

Organizacijo, postopek, sestavo upravnega sodstva najbolje spoznamo iz zakonodaje, ki je bila sprejeta, da bi uravnavala delovanje državnega sveta kot vrhovnega upravnega sodišča ter upravnih sodišč, ki so dobila sedež po nekaterih zgodovinsko-teritorialnih načelih. Najpomembnejši zakoni, ki so odredjali vse prej naštetu, so bili:

1. Ustava Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, Beograd, 28. junij 1921.

2. Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih, UI PUS, 1922, 60/167; str. 389-391.

3. Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI PUS, 1922, 97/302; str. 647-649.

4. Zakon o ureditvi rednih sodišč za Kraljevino SHS, UI LMO, 1927, 14/49, str. 113-118.

5. Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI LMO, 1929, 63/262; str. 494-495.

6. Ustava Kraljevine Jugoslavije, Beograd, 3. september 1931.

VIDOVDANSKA USTAVA

Organizacijo upravnega sodstva v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev je kot prva predvidela vidovdanska ustava.⁸ Kot vrhovni organ državne uprave in vrhovno upravno sodišče je bil imenovan državni svet. Poleg njega pa je predvidela tudi ustavna sodišča.

O državnem svetu in upravnih sodiščih go-

vorita člena 102 in 103. Prvi govori o ustanovitvi upravnih sodišč za upravne spore. Za določitev njihovih sedežev, pristojnosti in organizacijo je bil predviden poseben zakon. 103. člen govori o državnem svetu, ki ga določa kot vrhovno upravno sodišče. Člane tega sveta postavlja kralj na predlog predsednika ministrskega sveta in to tako: narodna skupščina predlaga število članov, izmed katerih jih polovico imenuje kralj, drugo polovico pa izbira narodna skupščina izmed predlaganega dvojnega števila članov, ki jih predlaga kralj. Zapolnjevanje izpraznjenih mest državnih svetovalcev bo odrejeno s posebnim zakonom, ki se bo lahko tudi odmikal od zgornjega načina. Vidovdanska ustava predvideva tudi sestavo državnega sveta. Za člane državnega sveta so bili tako lahko postavljeni samo tisti višji uradniki ali javni delavci, ki so imeli fakultetno izobrazbo in deset let državne službe ali javnega dela. Za najmanj dve tretjini državnih svetovalcev je bila predvidena diploma pravne fakultete. Člani državnega sveta so bili lahko odstranjeni s svojih delovnih mest, premeščeni na druga delovna mesta državne službe in upokojeni le na podlagi sodne odločitve. Ob dopolnitvi 70. let ali v primeru bolezni, ko ne morejo opravljati svoje dolžnosti, se morajo upokojiti.

Vidovdanska ustava je predvidela tudi dolžnosti državnega sveta:

1. kot najvišje upravno sodišče rešuje o upravnih sporih. Spore, ki so zasnovani s pritožbami proti ukazom in ministrskim odločbam, rešuje državni svet na prvi in zadnji stopnji;

2. kot upravni organ vrhovne državne uprave rešuje upravne akte, za katere je potrebna odobritev po posebnih zakonih;

3. opravlja nadzorno oblast nad samoupravnimi enotami po zakonskih odredbah;

4. rešuje spore o pristojnostih med državnimi upravnimi oblastmi, pa tudi spore med pristojnostmi med državnimi in samoupravnimi oblastmi;

5. rešuje tudi druga vprašanja, ki so mu po zakonu dana v pristojnost.

Podrobnejše odredbe o sestavi, pristojnostih in postopku pri državnem svetu so bile predvidene s posebnim zakonom.

ZAKON O DRŽAVNEM SVETU IN UPRAVNIH SODIŠČIH IZ LETA 1922

Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih⁹ je bil sprejet 17. maja leta 1922 (UI PUS, 1922, 60/167; str. 389-391) in je predpisoval organizacijo, pristojnosti ter postopke upravnih sodišč na enem mestu. Ni spremenil določil Vidovdanske ustave, temveč je njene člene le natančneje razdelal. S tem zakonom so bile urejene

⁶ Pravo, zgodovina, arhivi – prispevki za zgodovino pravosodja, Ljubljana 2000.

⁷ Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1961.

⁸ Ustava Kraljevine SHS, Beograd 1921.

⁹ Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih, UI PUS, 1922, 60/167.

upravnosodne dejavnosti državnega sveta in upravnih sodišč. Iz njega je razvidno, da je bil državni svet predviden samo kot upravno sodišče in da je izgubil velik del, če ne celo vse svetovalne in upravne funkcije. Za državni svet je bilo predvidenih 30 članov, način izvolitve pa je povzel že po vsebini ustave. Kot nižje inštanice je bilo predvidenih šest upravnih sodišč: v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu, Skopju, Celju in Dubrovniku. Zaradi povečanja števila članov državnega sveta se ni mogel nadaljevati prejšnji način reševanja administrativnih sporov, ko so jih reševali na seji celotnega sveta, seveda ob že pripravljenih referatih, ki so jih pripravili posamezni odseki. Določenih je bilo šest oddelkov s po štirimi člani. Na splošnih sejah so reševali pravna vprašanja, pri katerih so nastajale kontradiktornosti. Upravna sodišča naj bi reševala administrativne spore v oddelkih s po tremi člani. Zakon ni vseboval predpisov o postopku, vendar je v svojem 47. členu pojasnjeval, da bo to urejevala Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih. Več nam pove sam zakon, zato si ga nekoliko natančneje oglejmo.

Organizacija sodišč

Zakon je kot vrhovno upravno sodišče predvidel državni svet. Sestavljati ga je moralo trideset članov. Postavljal jih je še vedno kralj na predlog predsednika ministrskega sveta. Obdržal se je enak sistem, kot ga je predvidela že ustava, in sicer: polovico članov je imenoval kralj izmed dvojnega števila članov, ki jih je predlagala narodna skupščina, drugo polovico pa je izvolila narodna skupščina izmed dvojnega števila, ki ga je predlagal kralj. Kralj je na predlog predsednika vlade imenoval predsednika in podpredsednika izmed imenovanih državnih svetnikov. Izpraznjena ali na novo ustanovljena mesta v državnem svetu so se dopolnjevala na enak način.

Državni svet je bil razdeljen na oddelke, ki jih sestavljalo po pet članov. Zakon je določal, da mora ves čas obstajati oddelek za upravno-finančne spore. Razpored svetnikov oddelka so določali z žrebom za vsako leto naprej. Predsedovali so jim predsednik, podpredsednik in štirje po činu najstarejši državni svetniki. Razporeditev v oddelke je bila določena z žrebom.

Za upravne spore so bila ustanovljena upravna sodišča. Sedež so imela v istem kraju kot apelacijsko sodišče, če so imela z njim enako krajevno pristojnost. Drugi kraj za sedež upravnega sodišča je lahko določil le minister za pravosodje. Vsako upravno sodišče je bilo sestavljeno iz predsednika in določenega števila sodnikov. Ti so bili postavljeni s kraljevim ukazom na predlog ministra za pravosodje po enakem sistemu kot je bil postavljen državni svet – izmed dvojnega števila kandidatov. Predsednik je moral kandidirati posebej.

Upravno sodišče je bilo razdeljeno na oddelke. V finančnih zadevah je odločal vedno isti oddelek. V vsakem oddelku so delali trije sodniki, od katerih je eden predsedoval. Sodniki so bili razporejeni v oddelke z žrebom za leto dni naprej.

Zakon je predvidel tudi pogoje za delo v državnem svetu. Za predsednika, podpredsednika in člane državnega sveta so bili lahko postavljeni le tisti uradniki in javni delavci, ki so imeli fakultetno izobrazbo in deset let državne službe ali javnega dela. Za najmanj dve tretjini državnih svetnikov je bila predvidena diploma o končani pravni fakulteti.

Pogoji za delo na upravnih sodiščih so bili: za predsednika in člane upravnega sodišča so bili lahko postavljeni samo tisti, ki so imeli diplomu pravne fakultete in ustrezno število delovnih let v sodni ali upravni službi, ali pa kot javnopravni zastopniki. Za predsednika je bilo določeno najmanj deset let, za sodnike pa osem let. Svoje delo so lahko opravljali do 70. leta starosti (člani državnega sveta in predsedniki upravnih sodišč) ter 65. leta (drugi člani), ali do bolezni, ko so se morali upokojiti. Druge preemstitve in predčasne upokojitve so bile lahko opravljene le na podlagi sodne odločitve. Člani državnega sveta in upravnih sodišč niso smeli biti toženi za svoje sodne odločitve brez odobritve državnega sveta.

Pristojnost sodišč

Upravna sodišča, kot je že bilo omenjeno, so sodila o administrativnih sporih. Ti so lahko nastali med posameznikom ali pravno osebo na eni strani ter upravno (tudi samoupravno) oblastjo na drugi. Povod za sprožitve postopka je lahko nastal, če je akt upravne oblasti kršil pravico, ali če je bil v zakonu postavljen neposredni interes tožiteljev. Državni svet je odločal o pritožbah zoper razzsodbe upravnih sodišč ter o tožbah zoper ukaze in ministrske odločitve. Posameznik, kateremu se je kršil osebni interes z nezakonitim aktom upravne oblasti, se je lahko pritožil na eno od višjih upravnih oblasti. Zoper to odločbo je lahko vložil tožbo le na upravno sodišče. Če je bila tožba naperjena proti ministru, jo je obravnaval državni svet.

Na upravno sodišče in državni svet se niso smele naslavljati te tožbe:

- kadar so tožbe z zadevami spadale v pristojnost rednih sodišč;
- disciplinske zadeve, kolikor ni bilo z zakonom odredeno drugače;
- tožbe zoper upravne posle rednih sodišč;
- zadeve, pri katerih se je upravna oblast odločala po svojem preudarku.

Državni svet in upravna sodišča so sama odločala o svoji pristojnosti.

Postopek pri upravnih sodiščih

Na upravno sodišče je morala biti vložena tožba v roku tridesetih dni po vročitvi odločbe upravne oblasti, tožbe zoper zakon in uredbe pa so se morale vložiti na državni svet v dveh mesecih po objavi v uradnem listu. Vložile so se lahko neposredno na sodišču ali po pošti. V prizadevanju, da bi bila zaščitena zakonitost in javni interes, je smel minister za finance na sedežu upravnih sodišč odrediti posebne organe, ki so nastopali kot tožilci v imenu države. To je bilo storjeno v primeru, če se je z upravnim aktom kršil zakon v korist posameznikov.

Tožba je morala vsebovati ime in priimek tožitelja, poklic, naslov, upravni akt, proti kateremu je vložena tožba, posamezne točke, zaradi katerih je vložena tožba, ter priloge (akt v izvorniku ali prepisu).

Če tožitelj od pristojnega upravnega organa v treh mesecih ni mogel dobiti nobene odločbe, je to moral navesti v pritožbi. Če se to ni zgodilo v treh mesecih po njegovem zahtevku, je moralo upravno sodišče preveriti resničnost te izjave. V primeru, da je bila ta trditev resnična, je obravnavalo pritožbo na način, kot da je upravna oblast zavrnila tožiteljevo zahtevo.

Tožiti se je smelo v primeru:

1. kadar upravna oblast v svojem aktu ni uporabila ali kadar ni pravilno uporabila zakona ali zakonske odredbe;

2. kadar se v postopku, ki se je izvajal, ni upoštevalo predpisov postopka.

Sodišče je lahko, ne da bi poklicalo stranke, z odločbo zavrnilo te zadeve:

- tožbe v stvareh, ki so sodile v pristojnost rednih sodišč, v disciplinskih stvareh, kolikor ni bilo z zakonom odrejeno drugače, v stvareh, v katerih in kolikor so bile upravne oblasti po zakonitem pravu upravičene odločati po svoji presoji, ter zoper upravne posle svojih lastnih sodišč;

- kadar so tožbe prekoračile rok;

- upravne akte, zoper katere je bilo mogoče vložiti pritožbo na višjo upravno inštanco, pa se to ni storilo;

- tožbe, o katerih je sodišče že enkrat dokončno odločilo.

Sodišče je razsojalo o tožbi po javnem naroku in na podlagi dejstev, ki jih je ugotovilo upravno oblastvo.

Kadar je sodišče spoznalo, da je glede ugotovljenih dejstev v spisih protislovje ali da so dejstva v bistvenih točkah ugotovljena kot nepopolna ali da se v upravnem postopku niso upoštevale oblike postopka, je lahko razsodilo takoj, ne da bi sploh pozvalo stranke, da razveljavi upravni akt. Prav tako je lahko sodišče razsodilo, ne da bi pozvalo stranke, v primeru, ko se je tožitelj odpovedal javnemu naroku. V drugih primerih je bilo sodišče dolžno po javnem naroku

pozvati tožitelja in toženca, da ju zasliši. Tožitelja je lahko zastopal tudi odvetnik. V pristojnosti sodišča je bilo tudi, da je izključilo javnost, če je bil predmet razprave osebno ali družinsko življenje.

Sodišče je razsojalo takoj. Izrek sodbe je bil lahko odložen le izjemoma, in sicer najdlje za osem dni. O razsodbi je odločalo upravno sodišče na tajni seji. Sodnik poročevalec je glasoval prvi, predsednik pa zadnji. Drugi so se držali vrstnega reda – od mlajšega do starejšega. Razsodbe so se sklepale z absolutno večino glasov. Z razsodbo je bila tožba ali zavrjnena ali pa ugodena. V primeru pozitivnega rezultata je bil upravni akt razveljavljen. Upravni organ je bil dolžan izdati nov upravni akt, seveda upoštevač pripombe upravnega sodišča.

Tožbe zoper upravne akte praviloma niso zadržale izvedbe. Vendar pa je lahko upravna oblast na prošnjo tožitelja odložila izvedbo upravnega akta do končne sodne odločbe, če je to dopuščal javni interes ali če bi njena izvedba prizadela prosilcu škodo, ki je ne bi bilo mogoče popraviti. V tem primeru je moralo dati upravno sodišče zadevi prednost in jo prednostno obravnavati.

Zoper razsodbe upravnega sodišča je bila mogoča pritožba na državni svet, in sicer v roku petnajstih dni od sprejetja sodbe upravnega sodišča. Pritožila sta se lahko tako tožitelj, če je upravno sodišče njegovo tožbo zavrnilo, kot tudi upravni organ, če je sodišče razveljavilo njegov akt. Državni svet je odločal o pritožbah, ne da bi pozival stranke. Njegove razsodbe in razsodbe upravnih sodišč so bile za upravne organe obvezne.

Če upravni organ kljub sklepu državnega sveta ali upravnega sodišča ni izdal novega upravnega akta v treh mesecih in pol, je imel tožitelj možnost pritožbe na državni svet. Ta je moral v tem primeru izdati odločbo, ki povsem nadomeščala upravni akt. Proti tem pravnomočnim razsodbam se je pri istih sodiščih smela zahtevati obnova administrativnega spora ob pogojih, predpisanih v civilnosodnem postopku za obnavljanje sporov. Obnovo spora so lahko zahtevale vse prizadete stranke, tako privatna oseba kot tudi pravna oseba, ravno tako tudi upravni organ, ki je z izdajo upravnega akta dal povod administrativnemu sporu. Če je sodišče menilo, da je zahteva za obnovo postopka upravičena, je razveljavilo razsodbo ter napotilo zadevo na pristojni upravni organ v novo rešitev. Le-to je bilo vezano na pripombe sodišča.

Spore o pristojnosti med upravnimi oblastmi, med samoupravnimi oblastmi ter med upravnimi in samoupravnimi oblastmi je reševal državni svet. Spor je lahko nastal le med organi oblasti, ki so odločali po predpisih tega ali drugih zakonov v zadnji, končni stopnji. Rešitev spora, ki je nastal s tem, da so upravni organi odklanjali

pristojnosti, je smela predlagati samo prizadeta oseba. To se je moralo zgoditi v petnajstih dneh od dneva, ko ji je bila vročena odločba drugega upravnega organa. Ta predlog je moral biti opremljen z vsemi potrebnimi listinami. Predlog za rešitev spora, ki je nastal v primeru, ko sta si dva upravna organa prilaščala pristojnost v isti stvari, je moral biti vložen v roku 30 dni. Spore med upravnimi in rednimi sodišči je reševalo kasacijsko sodišče (Ustava - člen 110).

Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih je predvidel šest upravnih sodišč:

- v Beogradu za Srbijo in Vojvodino;
- v Zagrebu za Hrvaško in Slavonijo z Medimurjem;
- v Celju za Slovenijo s Prekmurjem;
- v Sarajevu za Bosno in Hercegovino;
- v Skopju za južno Srbijo;
- v Dubrovniku za Dalmacijo in Črno goro.

Zakon je predvidel šestmesečni rok za ustanovitev upravnih sodišč od dneva, ko stopi v veljavo ta zakon. Za izvolitev in postavitev državnih svetnikov je zakon predvideval enomesečni rok.

Zakon je predvideval tudi ravnanje v primeru administrativnih sporov, ki so bili ob uveljavitvi tega zakona že pri državnem svetu. Reševati so se morali po dotlej veljavnem zakonu o ureditvi državnega sveta in zakonu o poslovnem redu za državni svet, in sicer v njegovih oddelkih, ustanovljenih po tem zakonu. V Zagrebu je bilo z ustanovitvijo upravnega sodišča odpravljeno Finančno upravno sodišče. Nedokončani spori so prešli v reševanje upravnega sodišča.

Plače in doklade uradnikov so ostale do uvedbe zakona o uradnikih in o njihovih plačah ter dokladah enake, se pravi v višini, ki jo je predvideval srbski zakon o ureditvi državnega sveta. Zaposleni na upravnih sodiščih so tako prejeli enako visoko plačo in doklade, kot so jih prejeli apelacijski sodniki po srbskem zakonu o sestavi sodišč. Pomožno osebje državnega sveta in apelacijskih sodišč je prejelo enako plačo in doklade kot pomožno osebje državnega sveta oziroma apelacijskega sodišča v Srbiji.

UREDBA O POSLOVNEM REDU PRI DRŽAVNEM SVETU IN UPRAVNIH SODIŠČIH IZ LETA 1922

Istega leta kot Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih je bila izdana tudi Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih¹⁰ (UI PUS, 1922, 97/302; str. 647-649). V 64. členih je zajemala organizacijo, pristojnost in postopek pri državnem svetu in upravnih sodiščih.

Organizacija državnega sveta

Državni svet je sestavljalo poleg predsednika, podpredsednika in članov še šest prvih in šest drugih tajnikov, šest pisarjev ter potrebno število prepisovalcev in slug. Tajniki in pisarji so morali imeti dokončano pravno fakulteto. Državni svet jih je predlagal predsedniku ministrskega sveta. Prepisovalce in služitelje je postavljala predsednik sveta.

Predsednik državnega sveta je predstavljal državni svet proti vsem oblastvom. Vodil in nadziral je poslovanje državnega sveta. Kadar je bil ta zadržan, ga je nadomeščal podpredsednik, ali pa najstarejši predsednik oddelkov. Skliceval je seje državnega sveta. Skrbeti je moral tudi za enotnost v judikaturi državnega sveta, se pravi da je odločal o pravnih vprašanjih, ki so jih oddelki rešili različno. Predsednik državnega sveta je posameznim oddelkom dodeljeval referente.

Prvi tajniki so morali pripravljati referate o posameznih predmetih. Na internih sejah niso imeli pravice glasovanja. Prav tako se niso smeli udeleževati javnih sej.

Svetniki so bili razporejeni v oddelke z žrebom za vsako leto vnaprej. Vsak oddelek je imel predsednika, podpredsednika in štiri po rangi najstarejše državne svetnike. Naloga predsednika oddelka je bila razdeljevanje dela članom in referentom oddelka.

Državni svet je bil razdeljen na šest oddelkov.¹¹ Eden izmed njih je moral biti predviden za upravno-finančne spore. Vsak oddelek je bil označen z rimsko številko. Čeprav zakon govori o tem, da se področja posameznih oddelkov odredajo na seji državnega sveta, pa se je razdelitev oddelkov z manjšimi spremembami (Hrvaška 1939), ohranila do razpada Kraljevine Jugoslavije. Ker jih uredba ni natančneje razčlenila, se mi je zdelo umestno, da jih na tem mestu naštejemo:

I. oddelek je reševal pritožbe proti odločbam upravnega sodišča v Zagrebu, zadeve po zakonu o ureditvi okrožij in srezov, po zakonu o okrožnih, sreskih in občinskih proračunih, po občinskem zakonu in monopolnem zakonu. Ob tem je nadziral samoupravne enote, reševal spore o pristojnosti (3. in 4. točka 103. člena ustave) in pritožbe proti odločbam nadzorne oblasti po zakonu o poroti;

II. oddelek je odločal in reševal finančne zadeve (predvsem carinskokazenske zadeve);

III. oddelek je reševal pritožbe proti odločbam upravnega sodišča v Sarajevu, tožbe proti odločbam in ukazom ministrstev: za gradnje, promet, zdravstvo, kmetijstvo in vode ter predloge teh ministrstev upravne narave;

IV. oddelek je reševal pritožbe proti odločbam upravnega sodišča v Celju, tožbe proti od-

¹⁰ Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih za Kraljevino SHS, UI LMO, 1922, 97/302.

¹¹ Ivan Škarja, Državni svet, Slovenski pravnik XXXVII/1923.

ločbam in ukazom ministrstev (vojnega in mornarice, trgovine in industrije, agrarne reforme, vere, socialne politike), skrbel za izenačevanje zakonov ter izdajal predloge teh ministrstev upravnega značaja;

V. oddelek je reševal pritožbe proti odločbam upravnih sodišč v Beogradu in Skopju, tožbe proti odločbam in ukazom predsednika ministrskega sveta in ministrstev: za zunanje zadeve, notranje zadeve, za gozdove in rudnike, pošte in telegrafa, ter predloge teh ministrstev upravne narave;

VI. oddelek je reševal pritožbe proti odločbam upravnega sodišča v Dubrovniku, tožbe proti odločbam in ukazom ministrstev za pravosodje, za prosveto, za finance ter predloge upravne narave iz resorjev teh ministrstev.

Če zaradi izpraznitve enega ali več delovnih mest v državnem svetu ali zaradi bolezni oziroma odsotnosti posameznih članov ni bilo mogoče delovati v vseh oddelkih, je smel predsednik državnega sveta za preostali del leta, oziroma do zapolnitve izpraznjenega mesta, narediti potrebne spremembe v sestavi posameznih oddelkov. Pravitko je smel spremeniti razdelitev poslova med posamezne oddelke, če je to zahtevala preobremenjenost posameznih oddelkov ali zadržanost posameznih članov državnega sveta.¹²

Osebe, predvidene za javno službo, so bile sprejete na podlagi volitev, s tajnim glasovanjem. Tajno glasovanje je potekalo na seji državnega sveta, in sicer z listki, na katere je vsak svetnik zapisal kandidatovo ime. Zaprte listke so izročili predsedniku, predsednik pa jih je razprl in glasno prebral ime in priimek kandidata, zapisanega na posameznem lističu. Nato je izročil lističe najmlajšemu svetniku, ta pa je postopek branja ponovil. Po končanem glasovanju so morali vse listke uničiti. Izvoljena je bila tista oseba, ki je dobila absolutno večino glasov. Kadar ni dobil absolutne večine noben kandidat, se je glasovalo samo med kandidatom, ki sta dobila največ glasov. Pri drugem glasovanju so upoštevali relativno večino. Če še v tretjem primeru ni bilo izvoljenega kandidata, je o izvolitvi določal žreb.

Vse odločbe in rzsodbe oddelkov državnega sveta o pomembnejših pravnih vprašanjih, ki so bila predmet spora, zlasti še vse odredbe glede veljavnosti uredb, so se morale vpisovati v poseben seznam, ki ga je hranil predsednik državnega sveta. Kadar ni bilo enotnega mnenja o nekem pravnem vprašanju, se je lahko kljub temu, da je že bil vpisan v seznam, ustavil izrek sodbe ali rzsodbe. Nova odločitev je morala rabiti za podlago rzsodbi, ki je dobila svojo pravnomočnost po objavi v uradnem listu, vpisana pa je morala biti tudi v posebno knjigo odločb sej državnega sveta.

Zakon je določal tudi glasovanje. Vrstni red,

po katerem so glasovali za posamezna vprašanja, je določil predsednik, čeprav je lahko seja na predlog posameznika glasovala tudi o tem. Tudi tukaj so upoštevali hierarhijo in so torej glasovali od najstarejšega do najmlajšega. Za sprejetje sklepa je bila potrebna absolutna večina.

Organizacija upravnih sodišč

Tudi za upravna sodišča je bilo predvideno, da imajo svojega predsednika in potrebno število sodnikov, tajnikov in pisarjev. Tajniki in pisarji imajo čin, plačo in doklade tajnikov in pisarjev apelacijskega sodišča, po srbskem zakonu o sodnikih.

Zakon predvideva, da bodo upravna sodišča sodila po oddelkih, ki naj bi jih, ko bi bilo potrebno, ustanavljal predsednik sodišča. Sodniki bi se morali razporejati v oddelke po osmem členu zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih. Ustanovili naj bi tudi oddelek za finančne spore, v katerem naj bi bila zaposlena dva člana s finančnega področja.

Kadar se je izpraznilo mesto upravnega sodnika, ali če je bilo treba zapolniti novo ustanovljeno mesto, je moral minister za pravosodje razpisati razpis z določenim rokom za vložitev prijave. Ob poteku roka je poslal vse prijave državnemu svetu. Med prijavljenimi osebami je državni svet izbral dvojno število kandidatov ter jih predlagal pravosodnemu ministru. Enako so zapolnjevali izpraznjena mesta predsednikov upravnih sodišč. Ob nastopu službe so morali tako državni svetniki kot tudi upravni sodniki priseči, kot je bilo to predvideno za sodnike rednih sodišč.

Za spore, ki so že bili predmet javne razprave, vendar v nekem oddelku niso bili dokončani v določenem oddelku do konca leta, je lahko predsednik državnega sveta odredil, da jih rešijo sodniki, ki so se že prej ukvarjali z njimi.

Naloga predsednika državnega sveta je bila, da je dovoljeval dopuste članom in osebju državnega sveta, in sicer do deset dni. Za večje število dopusta si je bilo treba pridobiti mnenje predsednika ter predsednika ministrskega sveta. Predsedniki upravnih sodišč so lahko dovoljevali članom in osebju upravnih sodišč do petih dni dopusta. Dopust, ki bi bil daljši od petih dni, je moral odobriti pravosodni minister.

Predsedniki upravnih sodišč so morali po preteku vsakega leta predložiti državnemu svetu poročilo o delovanju sodišča. V poročilu je moralo biti razloženo celotno stanje delovanja, število sporov po posameznih upravnih strokah in število sporov iz posameznih upravnih enot. V poročilu so morali biti označeni vsi pomembnejši spori, ki so utegnili rabiti za podlago zakonodajnemu delovanju ali pa jih je rabila uprava, ki je nadzirala upravne in samoupravne organe. Državni svet je obravnaval ta poročila na svojih

¹² Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI PUS, 1922, 97/302.

sejah ter na podlagi teh poročil in svojega celotnega letnega delovanja sestavil in pravosodnemu ministru predložil prav takšno poročilo, kakršno so njemu predlagala upravna sodišča. Temu poročilu je priložil tudi poročila upravnih sodišč.

Pristojnost in postopek

Zoper upravne akte občinskih uprav, ki so v prenesenem ali v svojem področju kršile pravice ali neposredno osebne interese posameznikov, je bila po 18. členu Zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih dopustna pritožba na nadrejeno državno upravno oblastvo. Zoper njegovo odločbo se je smela vložiti tožba pri tistem upravnem sodišču, v katerega krajevno pristojnost je sodilo neko upravno oblastvo. Zoper akte višjih samoupravnih organov je bila dopustna neposredna pritožba na upravno sodišče, v katerega krajevno pristojnost je sodilo to samoupravno oblastvo.

Ko je upravno sodišče prejelo tožbo, je zahtevalo o tem predmetu vse spise. Upravni organ jih je moral temu sodišču poslati v predpisanem roku. Ta rok ni smel presegati enega meseca. Kadar so bile med spisi zaupne listine, jih niso smeli prebrati na javni seji, niti dati na vpogled strankam brez odobritve upravnega oblastva.

Ko si je upravno sodišče priskrbelo tožbo in spise, se je lahko zadeva po predsednikovi odločitvi dodelila sodniku poročevalcu. Ta je moral tožbo preučiti in predložiti seji pismeno poročilo. Poročilo je moralo zajemati te podatke:

1. ali gre za primer iz člena 24 zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih (v primeru finančnih sporov jih rešujeta dva člana s finančnega upravnega področja);

2. ali gre za primer iz člena 26 istega zakona (če so vsi svetniki in upravni sodniki, preden so nastopili službo, opravili prisego, kot je to predpisano za sodnike rednih sodišč);

3. ali gre za primer iz člena 27 istega zakona (verjetno so preverjali navzočnost oziroma odsotnost predsednika in osebja zaradi dopustov).

Sodišče je odločalo, ali poročilo sprejme ali ne. Če je spoznalo, da ne gre za nobenega izmed navedenih primerov, je razsodilo, da lahko zadevo obravnavajo na javni seji. Dodelilo jo je tajniku in ta je določil narok, na katerega je moral vabiti tako tožitelja kot tudi toženca.

Če se je vložila tožba pri upravnem sodišču zato, ker upravni organ tožitelju ni hotel izdati nobene rešitve (22. člen zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih), le ta pa je medtem izdal svojo rešitev, je moral tožitelj to v petnajstih dneh sporočiti sodišču in izjaviti, ali je zadovoljen s to rešitvijo ali vztraja pri tožbi. V prvem primeru se je postopek ustavil, v drugem pa se je moral nadaljevati. Če tožitelj v petnajstdnevem roku ni dal nobene izjave, so

menili, da je zadovoljen. Postopek se je moral po prvi tožbi ustaviti.

Če je bil odrejen narok, je moralo upravno sodišče hkrati s pozivom vročiti tudi toženčeve pripombe na tožbo, če jih je ta imel. Če je bila tožena stranka država, so pozvali upravni organ, ta pa je izdal odločbo, naj odredi svojega zastopnika, ali pa naj predloži pismeno izjavo. Če pa se razprave ne udeleži ne tožitelj ne toženec, to ne zadrži dela sodišča. To lahko dela tudi brez navzočnosti strank. Vsi akti državnega sveta in upravnih sodišč so se vročali po civilnosodnem postopku. Kadar je pristojnost upravnega sodišča vsebovala več civilnosodnih postopkov, so do izenačitve civilnosodnega postopka uporabljali tistega, ki je veljal za sedež sodišča. Sodišče je smelo pred razpravo odrediti popravo pomanjkljivosti glede dejstev in postopka. To delo je bilo naloženo enemu izmed članov sodišča ali referentu, ki ga je določil predsednik. To je lahko naredil tudi pristojni upravni organ.

Razprave so imele določen potek dogajanja. Na naroku je dobil najprej besedo sodnik poročevalec – ta je razložil stanje in bistvo spora. Naslednji je dobil besedo tožitelj, in sicer je moral utemeljiti tožbo in jo zagovarjati. Če tožitelj ni bil navzoč, se je tožba lahko prebrala. Za tožiteljem je dobil besedo zastopnik tožene stranke. Če ni bil prisoten, se je prebrala njegova izjava, seveda če jo je predložil. Predsednik sodišča je moral skrbeti za to, da so sporno zadevo povsem preučili. Kadar je videl, da je zadeva dobro preučena, je lahko sklenil razpravo.

Tožena stranka je smela pooblastiti organ, ki je bil pristojen za zaščito javnih interesov, da jo zastopa pred sodiščem. Ta organ je smel to zastopanje pooblastiti tudi njej enakemu upravnemu organu na sedežu sodišča.

Sodišče je lahko izključilo javnost iz razlogov javne morale in reda, ali pa, če so bile predmet razprave stvari privatne ali družinske narave oziroma je to zahtevala ena pravnih strank. Javnost so lahko izključili za vso razpravo ali samo za posamezne dele. Kadar se je to zgodilo, dogodkov in razlogov ni bilo potrebno razglasiti. Tožitelju je moralo biti tudi dovoljeno, da sta na razpravi navzoči dve osebi, ki jima zaupa. Vsak član sodišča in vsaka pravdna stranka je smela za predsednikom zastavljati potrebna vprašanja bodisi drugi pravnici stranki bodisi pričam. Vprašanja so zastavljali pod nadzorstvom predsednika. Razprave se je udeležil zapisnikar in vodil zapisnik razprave. Vanj je bilo treba zapisati mnenje predsednika in sodnikov, zapisnikarja, pravnih stranke in njihovih zastopnikov ter ves potek razprave z izjavami strank in prič, pa tudi sklepe sodišča. V zapisnik so se morale na predlog ene izmed strank zapisati vse pomembne izjave strank in oseb, ki jih je zaslišalo sodišče. Podpisati sta ga morala predsednik in zapisnikar. O glasovanju so morali pisati poseben

zapisnik; v ta zapisnik stranke niso imele vpregleda. Določeno je bilo, da najprej glasuje poročevalec, za njim pa drugi sodniki. Tudi tu je bila uvedena hierarhija. Začeli so po lestvici od najmlajšega dalje, glasovanje pa je sklenil predsednik.

Sodišče je lahko odložilo izrek sodbe, kadar zaradi preobširnosti gradiva, ali ker je bilo treba natančneje preučiti neko pravno vprašanje, ni moglo izreči rzsodbe. O odložitvi izreka rzsodbe je moralo sodišče obvestiti pravdne stranke. V tem primeru se je smelo to odločbo vročiti strankam tudi brez poziva na nov narok. V rzsodbi je bilo treba označiti sodišče, pravdne stranke in predmet spora. Sklep sodišča je moral biti ločen od utemeljevanja. V rzsodbi so morali biti označeni sodišče, pravdne stranke in predmet spora. Sklep sodišča je moral biti ločen od njegove utemeljitve. Rzsodbo so podpisali poročevalec, predsednik in zapisnikar. Izvirnik rzsodbe je ostal v sodnih spisih. Pravdnim strankam se je vročal prepis rzsodbe s predsednikovim podpisom. Kadar je sodišče obsodilo tožitelja na plačilo stroškov, je moral biti v rzsodbi naveden tudi znesek stroškov.

Državni svet je razsojal o tožbah in pritožbah brez udeležbe pravdnih strank. Ko je prejel tožbo ali pritožbo z akti predmeta, je predal zadevo enemu izmed svetnikov kot poročevalcu. Poročevalec je bil po predsednikovi odločitvi lahko tudi prvi tajnik, ki je bil dodeljen nekemu oddelku.

Tožbe zoper ukaze in ministrske odločbe je pošiljal državni svet najprej pristojnemu ministru. Minister je moral nanje odgovoriti v mesecu dni. Preden je dal pismen odgovor, je imel pravico zahtevati, naj se njega ali njegovega zastopnika zasliši na posebni seji oddelka. Na njej je dal pojasnila o spornem predmetu. Če je bilo treba, so ministri smeli drug drugega zastopati. Če državni svet ni sprejel ministrovega pojasnila in njegovih izjav, je moral o tem ministra pismeno obvestiti. Določiti je moral datum nove seje. Če je bila tožba vložena zaradi ukaza in državni svet ni sprejel ministrovega pojasnila, je bilo treba o tem poleg pristojnega ministra obvestiti tudi predsednika ministrskega sveta. Tako je prišla zadeva pred ministrski svet. Ministrski svet je bil zadolžen, da je v petnajstih dneh pojasnil svoje argumente, ali pa zahteval sejo državnega sveta zaradi pojasnil o spornem predmetu. Po sprejetju teh pojasnil je državni svet izdal svojo odločbo. Če je spoznal, da je bila vložena pritožba neutemeljena, jo je z odločbo odklonil kot neumestno ter o tem obvestil pritožnika. Če je državni svet odločil, da se mora ministrovo odločbo razveljaviti, je moral o tem z odločbo obvestiti pritožnika in ministra. Nasprotno pa, kadar je minister na seji državnega sveta ali v svojem uradnem pismenem pojasnilu izjavil, da se strinja z nadzorom državnega sveta

in da se izda v tem smislu rešitev pritožniku, je državni svet ministrovo izjavo sprejel na znanje ter obvestil pritožnika. Minister je bil tako dolžan izdati drugo rešitev, skladno s pripombami državnega sveta. Ravno tako je moral državni svet v pismeni obliki obvestiti ministra, da je o tem obvestil pritožnika.

Vsako sodišče je moralo voditi letni seznam tožb, in sicer po vrsti, kakor so se vlagale. V tem seznamu so morali biti vpisani pravdne stranke, predmet sporov ter kdaj in kako so izdali končno odločbo. Pri državnem svetu je bilo treba za pritožbe zoper rzsodbe upravnih sodišč voditi posebni seznamek. Prav tak seznamek so morali voditi o zahtevah za obnovo spora, pa tudi o zahtevah v smislu 46. člena zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih.¹³ Natančnejši pravilnik je predpisal predsednik državnega sveta, in sicer tako za državni svet kakor tudi za upravna sodišča. Sodniki upravnih sodišč in državni svetniki so se udeleževali razprave v tistem oddelku, ki je bil predpisan za redne sodnike.

Javnopravni zastopniki so bili za svoje delo kot zastopniki strank pred upravnimi sodišči nagajeni, in sicer:

1. za svetovanje brez pregleda spisov pri upravnem organu: 100 dinarjev;
2. za svetovanje po pregledu spisov pri upravnem organu: 200 dinarjev;
3. če je bil opravljen večkratni pregled spisov pri upravnem organu: za vsak pregled 100 dinarjev;
4. za pregled spisov v drugem mestu, ne pa v kraju bivanja pravnega zastopnika, in za svetovanje: 800 dinarjev;
5. za sestavo tožbe na upravno sodišče: 200 dinarjev;
6. za sestavo tožbe ali pritožbe na državni svet: 300 dinarjev.

Osebe, ki niso bile upravičene opravljati pravnozastopniških poslov, niso imele pristopa ne pri upravnem sodišču ne pri državnem svetu. Niso mogle dobiti nobenih podatkov in pojasnil. Javnopravnemu zastopniku, ki je želel izsiliti in pobrati večjo nagrado, kot je nagrada, predpisana v 58. členu te uredbe, so po tožbi na državni svet odvzeli pravico opravljati pravnozastopniške posle pri upravnih sodiščih.

Minister za pravosodje je nadzoroval upravna sodišča s posebnim inšpektorjem, ki je bil neodvisen tako kot sodnik in bil izbran ravno tako iz dvojnega števila kandidatov, predlaganih državnemu svetu. Inšpektor je imel naziv in plačo z dokladami kot predsednik upravnega sodišča. Pod nadzor je sodilo vse poslovanje upravnih sodišč in tudi njihovo osebje.

Državni svet je imel pravico, da je v okviru te naredbe dajal svojim oddelkom, pa tudi uprav-

¹³ Člen 46 govori o dolžnostih državnega sveta, ki razsoja spore zaradi pristojnosti med upravnimi oblastvi, med samoupravnimi oblastvi in med upravnimi in samoupravnimi oblastvi.

nim sodiščem splošna navodila za formalno opravljanje poslov.

V primerih, ki niso bili določeni v Zakonu o državnem svetu in upravnih sodiščih, so uporabljali določene predpise zakonov o sodni organizaciji, civilnem postopku in Pravilnik za poslovanje rednih sodišč.

ZAKON O POSLOVNEM REDU PRI DRŽAVNEM SVETU IN UPRAVNIH SODIŠČIH IZ LETA 1929

Odprava vidovdanske ustave je prinesla spremembe tudi državnemu svetu in upravnim sodiščem. Z zakonom o spremembah in dopolnitvi Zakona o državnem svetu in upravnih sodiščih¹⁴ (8. januar 1929) so bile spremenjene oziroma odpravljene nekatere odredbe zakona z dne 17. maja 1922. Dne 29. decembra 1929 je bila zamenjana stara Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih z Zakonom o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih (Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI LMO, 1929, 63/262; str. 494-495), v katerem je bilo nekaj manj pomembnih dopolnil in sprememb. Tako so med drugim članom državnega sveta in upravnim sodiščem odpravili stalnost in nepokretnost. Spremenjen je bil tudi način zapolnjevanja izpraznjenih mest, tako da članov državnega sveta nista več izbirala Narodna skupščina in kralj, temveč jih postavljala kralj na predlog predsednika ministrskega sveta, predsednika in sodnike upravnih sodišč pa kralj na predlog ministra za pravosodje.

Ustava iz leta 1931

Ustava iz leta 1931 je državnemu svetu in upravnim sodiščem namenila člena 99 in 98. Naloga upravnih sodišč je bila, da so se ustanovljala za upravne spore, naloga državnega sveta pa, da je predstavljalo vrhovno upravno sodišče. Sedež, pristojnost in organizacija upravnih sodišč in način postavljanja članov državnega sveta, njegova sestava, pristojnost in postopek so bili predvideni s posebnim zakonom. Z ustavo je bilo določeno, da mora državni svet sestavljati kandidacijsko listo kandidatov za predsednika in članov Glavne kontrole, ker je bil predsednik državnega sveta skupaj s predsedniki Kasacijskega sodišča in Glavne kontrole dolžan sodelovati pri imenovanju skrbnikov premoženja mladoletnega kralja. Veljavna sta ostala tako Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih iz leta 1922 kot tudi Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih iz leta 1929.

Omenim naj še nekaj zakonov, ki so z ne-

katerimi členi dopolnili dejavnost upravnih sodišč. To je predvsem Zakon o uradnikih iz leta 1923, ki je poveril sojenje disciplinskih prekrškov uradnikov višjega položaja državnemu svetu, nižjih uradnikov pa upravnim sodiščem. Nekaj sprememb je prinesel tudi Zakon o občinah (z dne 14. marca 1933) in Zakon o mestnih občinah (z dne 22. julija 1934), ki sta predvidela neko pristojnost upravnih sodišč in državnega sveta. Tako sta oba zakona določila, da upravna sodišča rešujejo pritožbe zaradi nepravilnosti pri volitvah občinskih odborov, državni svet pa pritožbe zaradi nepravilnosti pri volitvah mestnih odborov. Upravna sodišča so morala reševati tudi pritožbe občin proti odločitvam državnih nadzornih oblasti, kadar ban ni ugodil pritožbi in je razveljavil rešitve nadrejene oblasti. Poleg tega so reševali pritožbe na odločitve nadzorne oblasti, s katerimi so se reševali občinski odbori, predsednik ali odborniki. Za državni svet pa je bilo predvideno, da rešuje pritožbe mestnega sveta zaradi odločitve nadzorne oblasti, s katerimi zadržujejo odločitve mestnih svetov zaradi nezakonitosti ali prekoračitve delovnega področja. Državni svet je postopno zopet prevzemal del administrativnih funkcij, ki jih je že imel v Kraljevini Srbiji¹⁵.

Naj navedem le nekaj številke o administrativnih sporih pri državnem svetu. Leta 1922 je državni svet imel v postopku 4500 administrativnih sporov. Teh je bilo iz leta v leto več. Tako jih je bilo v državnem svetu leta 1924 že 26.152, v letu 1926 pa so narasli že na 31.147. Te številke nam kažejo, kako lahko sprejetje enega samega, ne dovolj premišljenega zakona, kot je bil to Zakon o državnih uslužbencih iz leta 1923, poveča število administrativnih sporov. Šele novi zakon o državnih uradnikih iz leta 1931 je postopno zmanjševal število sporov. Leta 1938 se ta številka vrti okoli 13.917, do konca leta pa je bilo rešenih še 8088 sporov. Pri upravnih sodiščih je bilo leta 1938 34.848 sporov. Od tega so jih do konca leta rešili 18.876. K zmanjševanju administrativnih sporov je treba pripisati tudi uvedbe visokih taks za tožbe pri državnem svetu in upravnih sodiščih proti odločitvam ali delu vseh administrativnih oblasti. Ta znesek je znašal en odstotek od skupne vrednosti spornega predmeta, pri sporih, katerih vrednost se ni dala oceniti, pa 400 dinarjev. Vendar je bilo število sporov še kljub temu visoko. Te visoke številke so bile pokazatelj, da je stanje v državi nezdravo. Upravna sodišča so izgubljala z ustavo in zakonom določeno funkcijo in so postala samo inštanca nad srednjo in najvišjo oblastjo. Z vsako razveljavitvijo rešitve upravnega akta se je rušila avtoriteta države. Grozljiva je številka, da so upravna sodišča od sto tožb razveljavila kar polovico le-teh. Rešitve niso bile ne v visokih

¹⁴ Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI LMO, 1929, 63/262.

¹⁵ Dr. Stevan Sagadin, Upravno sodstvo, Beograd 1939.

taksah ne v povečanju števila oddelkov in ljudi. Rešitev je bila le v dobri organiziranosti upravne oblasti ter premišljenem sprejemanju zakonov in odredb, ki bi s svojimi rešitvami ne dajale povodov za tožbe. Sprožitve administrativnih sporov bi morale biti prej izjeme kot pravilo. Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih iz leta 1922 je postopno postajal nesprejemljiv. Ob nastanku kraljevine se je srečeval s problemom partikularne, provincialne zakonodaje. Zakon je moral upoštevati, da je nova država združevala dežele z različnimi pravnimi podlagami. Zato so morale biti odredbe zakona take, da so bile sprejemljive na vseh pravnih področjih. Vse te okoliščine so dale zakonu o državnem svetu in upravnih sodiščih pečat začasnosti. Z leti je nastala potreba, da se stari zakon novelira. V ta namen je bila postavljena strokovna komisija, ki je več let pripravljala načrt takega zakona. Žal pa na način, kot je bil zamišljen, ni bil uresničen. Izrabili pa so ga Hrvati ob reorganizaciji države. Ko se je oblikovala avtonomna banovina Hrvaška, je uvedla tudi svoje vrhovno upravno sodišče; to je stopilo na mesto upravnih sodišč v Zagrebu in Dubrovniku. Ta uredba je bila objavljena 18. oktobra 1939 v Uradnem listu za banovino Hrvaško.¹⁶ Kazalo je, da bo reorganizacija upravnega sodstva zajela celotno državo. Verjetno se je v nekaterih banovinah proces upočasnjal, zato so jih prehiteli dogodki iz leta 1941.

UPRAVNO SODIŠČE V CELJU

Kot je bilo že zgoraj omenjeno, je bilo Upravno sodišče v Celju ustanovljeno z Zakonom o državnem svetu in upravnih sodiščih z dne 17. 5. 1922. Vsa oblast ni bila zgoščena v Ljubljani, čeprav je bila le ta v začetku verjetno predvidena kot sedež upravnega sodišča, temveč je bila porazdeljena po večjih slovenskih mestih. Delno zaradi decentralizacije, delno pa zaradi tega, ker je v Celju delovalo okrožno sodišče, le-temu verjetno pripadala čast, da je sprejelo pod svojo streho tudi upravno sodišče. Ker je pri preučevanju upravnega sodstva v Sloveniji tako pravniška kot tudi zgodovinska praznina, naj ponovim samo nekaj temeljnih dejstev, ki so veljala tudi za obravnavano sodišče.

Upravno sodišče je urejalo upravne spore. Kot upravni ali administrativni spor je bil mišljen spor med posameznikom ali pravno osebo na eni in upravnim oblastvom na drugi strani, kadar je akt upravnega oblastva kršil pravico ali v zakonu utemeljeni neposredni osebni interes posameznika ali pravne osebe – tožnika. Kadar se je posamezniku ali pravni osebi kršila pravica ali z zakonom utemeljeni interes z nezakonitim aktom upravnega oblastva, se je imel pravico pritožiti na višje upravno oblastvo in šele zoper to od-

ločbo na upravno sodišče. Celjsko upravno sodišče je kot prva inštanca deloval za več oblasti skupaj. Ker je bila Slovenija razdeljena na dve oblasti, sta prišli obe v pristojnost Upravnega sodišča v Celju. Ob sprejetju nove upravne ureditve po letu 1931 pa je postalo upravno sodišče za Dravsko banovino.

Sodišče je sodilo v senatu, ki je imel tri člane. Sestavljali so ga predsednik in dva sodnika, vsi ustrezno usposobljeni. Navzoč je bil tudi tajnik, ki je imel, vsaj v celjskem primeru, velikokrat opravljeno pravno fakulteto. Postavljeni so bili s kraljevim ukazom na predlog ministra za pravosodje. Ta jih je določil izmed kandidatov, ki jih je izbral državni svet. Veljalo je kasetorično načelo, kar pomeni, da je sodišče z razsodbo tožbo zavrnilo, ali pa ji ugodilo in v tem drugem primeru izpodbijano upravno odločbo razveljavilo. Organizacijo, pristojnost in poslovanje tega sodišča sta poleg zgoraj navedenih pravnih aktov urejala še Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih z dne 5. 9. 1922 in Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih z dne 29. 5. 1929 s popravkom v letu 1930. Predsedniki upravnih sodišč so bili dolžni vsako leto sestaviti poročilo o delovanju sodišča. Poročila so bili dolžni predložiti državnemu svetu in ta jih je obravnaval na seji ter jih nato posredoval ministru za pravosodje.

Omenila sem tudi, da je bil IV. oddelek pri državnem svetu v Beogradu zadolžen za reševanje pritožb proti odločbam Upravnega sodišča v Celju, za tožbe proti odločbam in ukazom ministrstev (vojnega in mornarice, trgovine in industrije, agrarne reforme, vere, socialne politike), za izenačevanje zakonov ter upravne predloge teh ministrstev. To je razvidno tudi iz gradiva, seveda v primeru, kadar se je pritožitelj obrnil na državni svet kot na najvišjo inštanco.

Čeprav je bilo v Zakonu o državnem svetu in upravnih sodiščih iz leta 1922 omenjeno, da se pri upravnih sodiščih oblikujejo odseki, je iz celjskega primera razvidno, da so v vseh primerih sodili le trije sodniki. Trojice (predsednik in dva prisednika) so se obdržale tudi po več let. Menim, da se tudi vsakoletna potrditev ni upoštevala. Menjave sodnikov za tekoče leto se niso opravljale 1. januarja, temveč po potrebi. Leta 1937 se omenja kot zapisničarka prva ženska, Nataša Pregelj – sodniška pripravnica. V spisih jo najdemo vse do leta 1940.

Imena sodnikov Upravnega sodišča v Celju

V nepopolnih dvajsetih letih delovanja Upravnega sodišča v Celju se je zvrstilo enajst upravnih sodnikov. Ti so seveda delovali v trojkah, predpisanih z zakonom. Na mestu predsednika so se menjali štirje. Prvi predsednik Upravnega sodišča v Celju je bil dr. Ivan Vrtačnik.

¹⁶ Prav tam.

Upravno sodišče za Slovenijo s Prekmurjem	Управни суд за Словенију са Прекоmurjem
Opt. št. 2. 243/38 5	
Razpravni zapisnik	
z dne 4/3. 1929	
porodno usno razpravi na naroku glede tožbe <i>Lovca ženske iz tožbe</i>	
<i>Josua, Jozna in Jankovič</i>	
zoper odločbo <i>velikoga jugoslovanske oblasti v Gollnici</i>	
z dne 6/3. 28. št. 469/10 v št. 1928. št. 10 št. 11 glede razprave	
<i>potrdila po št. 14. 1. pravilnika o postopku</i>	
Prisotne osebe:	
od upravnega sodišča:	od strank:
predsednik:	za tožbo:
<i>Josua, predsednik</i> podprednik: <i>odločba upravnega sodišča</i> <i>H. Henrik Bedek</i>	<i>A. Orožen, od tožbe po: M. Laskarovič</i> <i>in Jankovič, od tožbe po: J. Josua</i>
prisednika:	za toženo oblastvo:
1. <i>A. Jurešič Brenc</i>	<i>odločba potrdil Ora. Kette</i>
2. <i>H. Josua Likar</i>	
zapisnikar:	za soudeležene stranke:
<i>A. Alojzij Finžgar</i>	
<small>Obrazec 1032 - Razpravni zapisnik za javno naroko.</small>	

Predsedniki:

dr. Ivan Vrtačnik (1923, 1930, 1931, 1932, 1933);
dr. Ferdo Prenja (do maja 1934);
dr. Janko Bedekovič (junij 1934, 1935);
dr. Ivan Likar (1936, 1937, 1938, 1939, 1940);

Prisedniki:

dr. Ljudevit Brence, finančni svetnik (1923, 1928, 1930);
dr. Henrik Steska, vladni svetnik (1923, 1928, 1930, 1931, 1932, 1933);
dr. Ivan Likar (1928, 1930, 1931, 1932, 1933);
dr. Jože Bavdek (1934, 1935);
dr. Anton Kržišnik (1934, 1935, 1936, 1937, 1938, 1939, 1940);
Rajko Mulaček (1936, 1937, 1938, 1939, 1940);
Stanko Mašič (1938, 1939, 1940);

Zapisnikarji:

Pokorn;
Dr. Franc Suhodolnik (1923);

Štampiljar (1926);

Oskar Dobovišek (1928, 1930, 1931, 1932, 1933, 1939);
Alojzij Finžgar (1928);
dr. Ivan Lininger (1930, 1931, 1932, 1933);
dr. Jakob Mlinar (1930, 1931, 1932, 1933, 1934);
dr. Viktor Turnšek (1934, 1935, 1936, 1940);
Ivan Velkavrh (1936);
Nataša Pregelj (1937, 1938, 1940) - sodniška pripravnica.

Janko Orožen omenja še strokovne nameščence upravnega sodišča, njihovih imen pa v gradivu nisem mogla zaslediti, ker le to za prva leta ni ohranjeno.¹⁷

Drugi strokovni nameščenci upravnega sodišča:

- Karel Trstenjak (1923);
- dr. Franc Suhodolnik (1923);
- dr. Vekoslav Voršič (1923);
- dr. Josip Orožim (1923);
- Albin Marčič.

¹⁷ Janko Orožen, Zgodovina Celja in okolice, Celje 1974.

GRADIVO UPRAVNEGA SODIŠČA V CELJU

Fond Upravnega sodišča v Celju¹⁸ je ohranjen v zelo skromni obliki. Za celih osemnajst let in pol njegovega delovanja je ohranjenih le 29 arhivskih škatel. Po številkah spisov sem ugotovila, da je večina gradiva izgubljenega. Delno so ohranjeni imeniki, vpisnik pa samo eden, in sicer za monopolne (M) zadeve. Tako lahko iz tega in po zgoraj navedenih zakonih sklepam, da so bile zadeve vpisane v vpisnike, poleg tega pa so izdelali tudi imenike za lažje iskanje spisov. Sklepam lahko tudi, da so se pred upravnimi sodišči obravnavale samo zadeve A, F in M, vendar pa tega ne morem zanesljivo trditi. Pomagala bi mi poročila, ki so jih morali predsedniki upravnih sodišč pošiljati vsako leto državnemu svetu v Beograd. Obrnila sem se na Arhiv Jugoslavije in obvestil me je, da je fond državnega sveta v 2510 fasciklih. Inventar ni napravljen, je pa registraturno voden, torej ima ohranjene evidence (delovodnike). Zaradi velike količine gradiva ne morejo poiskati sklepnih poročil posameznih upravnih sodišč. Tako ostajam brez edinstvenega vira podatkov, ker se kopije niso ohranile v fondu Upravnega sodišča v Celju. V poročilih so bili zbrani sumarni prikazi zadev ter sklopi zadev, v okviru katerih so bile te obravnavane. Iz gradiva je bilo tudi mogoče razbrati, kako hitro so upravna sodišča rešile posamezne zadeve. To je bilo povsem različno, potrebovala so od štirih mesecev do leta dni. V primerih, ki so ohranjeni, ta časovni rok ni bil presežen. Zadeve so se zavlekle takrat, ko je bilo treba zaradi razjasnitve primera pridobiti še dodatno dokumentacijo.

V drugi arhivski škatli je gradivo z letnico 1918. V njej so prizivi zoper odločbe o dodelitvi preživnin. V njih so vdove, žene, matere idr. pri državi uveljavljale pravico do preživnin ali do kakšnega drugačnega denarnega nadomestila po svojih možeh in sinovih, ki so še ali so že bili na fronti, oziroma so na njej padli. Iz gradiva je razvidno, da so bili na ozemlju današnje Slovenije prizivni organi, ki so reševali te zadeve, čeprav je imela nekdanja avstro-ogrska monarhija le en sedež upravnega sodišča, in sicer na Dunaju.

Tretja arhivska škatla zajema disciplinske (D) zadeve za leta 1924, 1926, 1928, 1939 in 1941. Tu naj omenim, da je Upravno sodišče v Celju delovalo kot disciplinsko sodišče II. stopnje. To je pomenilo, da je lahko upravni organ izdal disciplinski ukrep, na katerega se je pritožitelj lahko pritožil. Na vnovično zavrnitev je naslovil pritožbo na upravno sodišče. Namenjeno je bilo za reševanje disciplinskih prekrškov nižjih državnih uslužbencev. Iz spodnje tabele je razvidno, da je ohranjen le majhen del spisov.

LETO	ŠT. ZADEV	ŠT. SPISA
1918	28	1203-1417
1924 D	5	94-99
1926 D	27	32-62
1928 D	1	34
1939 D	1	1
1941 D	1	1

Upravno sodišče Celje je bilo disciplinsko sodišče II. stopnje.

Oznaka D označuje zadeve v zvezi z disciplinskimi prekrški. Kot je že zgoraj omenjeno, je bilo Upravno sodišče v Celju disciplinsko sodišče II. stopnje. Gradiva s to oznako je malo, vsebuje pa, kot je bilo že navedeno, spise v zvezi z disciplinskimi prekrški jetniških paznikov, poštnimi nameščenci in drugimi. Iz spisov je razvidno, da je bil disciplinski tožilec višji deželni sodnik svetnik dr. Hinko Stepančič v Celju (1926). Kot strokovna kolega sta omenjena Anton Mirnik ter Josip Bozja. Kot disciplinski tožitelj se omenja dr. Kurbus, kot branitelj pa Vekoslav Jagodič.

Zadeve A, F in M

Preostalo gradivo v fondu je označeno s temi oznakami: največji del obsegajo zadeve F in A, nekaj malega pa zadeve M.

Leto	Oznaka	Št. ohranjenih spisov	Najvišja št. ohranjenega spisa
1918	Preživnine	28	1417
1928	A in F	22	355
1930	A in F	96	255
1931	A in F	114	286
1932	A in F	41	128
1933	A in F	474	547
1934	M	87	87
1935	F	168	185
1936	A in F	94	518
1937	A in F	3	506
1938	A in F	36	505
1940	A in F	48	382

Tabela spisov, ki se nahajajo v gradivu upravnega sodišča v Celju.

Oznaka F zajema spise, ki imajo za skupni imenovalec le nekaj upravnih organov v vlogi toženca. Kot tožene stranke najdemo Finančno direkcijo v Ljubljani, Reklamacijski odbor v Ljubljani, Reklamacijski odbor v Mariboru, Reklamacijski odbor v Celju ter Reklamacijski odbor v Novem mestu. Tožitelji so bili v večini primerov zasebniki, ki so vložili pritožbe zaradi prevelike odmere davka, taks, zgradarin, pritožbe zoper obdolžitve nezakonitega točenje pod vejo, neodvajanje taks pri prodaji vstopnic za različne

¹⁸ ZAC, Fond Upravnega sodišča Celje.

Upravno sodišče za Slovenijo
v Prekmurjem v Celju

Управни суд ва Словенију
са Прекоmurjem у Целју

Опр. št. 237/12
5

Zapisnik o glasovanju

z dne 19. junija 1928

povodom sklepanja o tožbi Franciške Tadej Jugoča v Ljubljani
Kodeljevo št. 262

zoper odločbo Velikoga župana ljubljanske občine

z dne 1928 1928, št. 237/12, glede razpisa za
potrdila za št. 84. tržice prvoletne o gostilnah

Predsedujo predsednik upravne sodišče dr. Henrik Hrnko
upravnih sodnik

prisodujeta upravna sodnika

1. dr. Ljudovik Brenca,
2. dr. Henrik Šteško,
3. dr. Ivan Likar.

Zapisnikar je: Aljoša Jugoča

Sodnik poročevalec dr. H. Hrnko predlaga, kakor je razvidno iz pri-
loženega osnutka.

Sklep sodišča soglasno po predlogu.

Dan 19. junija 1928

Predsednik: H. Hrnko Zapisnikar: Aljoša Jugoča

Obrazec II-41. Zapisnik o glasovanju za volni razpisi.

priveditve ipd. V primeru tožb, ki so se uvrstile pod to oznako, je upravno sodišče izdalo sodbo.

Oznaka A obravnava kot tožence sreska načelstva, Kraljevo bansko upravo v Ljubljani, občine (v zvezi z volitvami leta 1933). Spisi zajemajo pritožbe glede dodelitve lovišč, prodaje alkohola brez prijave, neplačevanja stroškov Pokojninskemu zavodu za nameščence v Ljubljani, zoper neprijave okuženih živali, zoper zavrnitve izdaje potnega lista, zoper nedovoljeno širjenje klevet, zoper neopravljanje obveznosti popravila cest, zoper neplačila rodbinskih doklad, zoper neupravičene obdolžitve političnih prekrškov – nedovoljene agitacije, tihotapstvo, motenje javnega reda in miru. V teh zadevah je upravno sodišče izdalo odlok.

Oznaka M označuje monopolno-kazenske spise. To so vse zadeve v zvezi z nedovoljeno pridelavo tobaka ter njegovo prodajo, nedovoljenim trgovanjem s cigaretinimi lističi, kre-silnimi kamni, vžigalniki, soljo in podobno.

Iz gradiva je razvidno, da spisi niso odloženi po zvrsteh, temveč si sledijo zaporedno. Zanimivo je, da M zadeve zasledimo samo leta 1934, v letih 1935 in 1937 samo zadeve F, leta 1938 samo zadeve A. Zaradi tega sklepam, da je večina gradiva izgubljenega. Spodaj navajam razmerja med posameznimi zadevami, in sicer samo

za obdobje 1928-1940, ker za preostala leta ni ohranjenega gradiva.

1928: A - 6; F - 16;
1930: A - 11; F - 85;
1931: A - 26; F - 88;
1932: A - 19; F - 22;
1933: A - 195; F - 279;
1934: M - 87;
1935: F - 168;
1936: F - 83; A - 11;
1937: F - 3 (504-506);
1938: A - 36 (zadnja št. 440);
1940: A - 40 (332); F - 8 (262);

VIRI IN LITERATURA

Viri


- Postava o ustanovitvi upravnega sodnega dvora, RGB, 1876, XVIII/36; str. 85-92.
- Ukaz vseh ministrstev o poslovnem redu upravnega sodnega dvora, RGB, 1876, XXIX/95; str. 237-239.
- Ustava Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, Beograd, 28. junij 1921.
- Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih, UI PUS, 1922, 60/167; str. 389-391.

Uredba o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI PUS, 1922, 97/302; str. 647-649.
 Zakon o ureditvi rednih sodišč za Kraljevino SHS, UI LMO, 1927, 14/49, str. 113-118.
 Zakon o poslovnem redu pri državnem svetu in upravnih sodiščih, UI LMO, 1929, 63/262; str. 494-495.
 Ustava Kraljevine Jugoslavije, Beograd 3. september 1931.
 ZAC, Fond Upravnega sodišča v Celju.

Literatura:

Ivan Škarja, Državni svet, Slovenski pravnik XXXVII/1923, str. 131.
 Dr. Stevan Sagadin, Upravno sudstvo, Beograd 1939.
 Pravo, zgodovina, arhivi – prispevki za zgodovino pravosodja, Ljubljana 2000; str. 169-170 in 180.
 Janko Orožen, Zgodovina Celja in okolice, Celje 1974; str. 319-320.
 Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1961; str. 516-517.
 Priročnik za strokovno obdelavo arhivskega gradiva pravosodnih organov, Izbor zakonov in predpisov, I. del, Ljubljana 1997.

17

Upravno sodišče za Slovenijo s Prekmurjem  Управни суд за Словенију са Прекоmurjem

Opr. št. 4 353/28
5

Predmet oblastna dohodna po zapisniku javne

I.

Razsodba.

V imenu Njegovoga Veličanstva kralja!

Upravno sodišče je pod predsedstvom predsednika (sodnika) upravnega sodišča Dr. Frana Vrtacnika v prisotnosti upravnih sodnikov

1. Dr. Jozefinta Brancato
2. Dr. Frana Likarja

daje zapisnikarja Dr. Alojzja Fungarja na tožbo (pritožbo) Dr. Milica Krasovec in tovarišev

zoper odločbo oblastnega odbora javnih dohodov z dne 1/11/1928 št. 1592/28 2/24. 1928. št. 4581 glede <-->

za-vezilo št. 26, del št. 4, zakona o državnom svetu in upravnih sodiščih brez jarnega naročja
 katerega sta se stranki odkleli; na podstavi priloženih upravnih spisov

In po vpogledu v glavnega izjavo tožbenega upravnega obsesta t. j. oblastnega odbora po in zseh spisih, katerih ni bilo razveljavitev upravnega akta na štoda.

SUMMARY

THE ADMINISTRATIVE COURT IN CELJE

Although the beginnings of the development of the administrative court system date far back into the Middle Ages, the final structure was established in Austria-Hungary in 1873 and was later adopted by the State of the Slovenes, Croats and Serbs, i.e. the future Kingdom of Yugoslavia. In 1922, the Kingdom of Yugoslavia

established its administrative court with only some minor alterations to the previous system. Each region, later termed "banovina", received its own administrative court. In Slovenia, the Administrative Court in Celje was established as the court of highest jurisdiction, which operated until 1941. After the war, the court was not re-established. Its fond is not catalogued and is very badly preserved. It is kept by the Historical Archive of Celje.